

Teorije korporativnog upravljanja

Teorije

Agencijska teorija

Teorija uslužnosti (eng. Stewardship theory)

Stakeholder teorija

Agencijska teorija

- Berle i Means (1932)-razdavanje vlasništva i upravljanja;
- Jensen i Meckly (1976)- agencijski troškovi;
- Fama i Jensen (1983)

Agencijska teorija - pretpostavke

Agencijski odnos- „Ugovoreni odnos kada jedna strana (agent) pristane da radi u korist druge stranke (principala) u zamjenu za neke podsticaje.

Agent (punomoćnik)

- Radi u ime i za račun principala (vlasnika)
- Dobija naknadu za svoj rad (rezultate rada)

Principal

- Daje ovlaštenje agentu
- Kontroliše (nadgleda) rad agenta

Interesi menadžmenta/agenta

The diagram features two large orange arrows pointing in opposite directions. The left arrow points left and contains the text 'Interesi menadžmenta/agenta'. The right arrow points right and contains the text 'Interesi vlasnika/principala'. Below these arrows are three horizontal orange boxes containing the terms 'Konflikt interesa', 'Asimetričnost informacija', and 'Moralni hazard' from top to bottom.

Interesi vlasnika/principala

Konflikt interesa

Asimetričnost informacija

Moralni hazard

Agencijska teorija – agencijski probleme

Interesi menadžmenta/agenta

Interesi vlasnika/principala

Konflikt interesa

- Menadžeri maksimiraju svoje bogatstvo na račun vlasnika
- Fokus menadžera je na kratkoročnim ciljevima
- Različit pristup riziku

Asimetričnost informacija
Asimetrična informacija- situacija kada jedna strana ima više informacija od druge strane:
- Principal i agent ne raspolažu sa istim informacijama tj. Oni su nejednako informisani najčešće u cilju sticanja poslovne prednosti lica koje ima višak informacija. S druge strane, manjak informacija prouzrokuje loše poslovne odluke principala.

Asimetričnost informacija

(1) Moralni hazard (*Moral hazard*) - situacija kada je određena strana (pojedinaac ili institucija) izolovana od rizika ponaša drugačije nego da je u situaciji u kojoj je u potpunosti suočena s rizikom. Odnosno, moralni hazard nastaje kada jedna strana u transakciji ili odnosu može **iskoristiti neznanje drugoga** bilo angažovanjem u aktivnostima koje drugi ne bi prihvatio ili propustom da izvrši zadatke za koje se očekuje da će ih izvršiti. Naime, **principal i agent** su isto informisani, sve do trenutka, dok se agent ne opredijeli za određenu akciju. Poslije toga, principal *može da posmatra samo ishod, ali ne i samu akciju*, i ne zna da li je agent uložio adekvatan napor i da li je izabrao akciju, koja je u njegovom najboljem interesu (npr. brojna poslovna putovanja, upotreba imovine preduzeća u sopstvene svrhe ili jednostavno preveliki bonusi)

(2) Nepovoljni izbor: principal *nema informacije* koje su bitne za akciju, a koje agent koristi za izbor akcije. Iako principal može da posmatra ishod i akciju, on ne zna da li je agent izabrao akciju, koja je u njegovom najboljem interesu (davanje prednosti pojedinim investitorima u odnosu na ostale, favoriziranje pojedinih kupaca i sl.)

Tri osnovna agencijska probleme

- Vlasnika i menadzera/Odbora I menadzera
- Vecinskih vlasnika I manjinskih vlasnika
- pitanje **monointeresnog** (interesa akcionara) ili **multiinteresnog** koncepta kompanije (korporacije) sa više različitih nosilaca interesa (rizika)

Agencijska teorija-Modeli rješavanja agencijskog problema

- **Nadzor** (interni i eksterni revizori, revizorski komiteti)
- **Sastav odbora direktora** (nezavisni članovi u odboru direktora i njegovim podkomitetima)
- **Predsjednik odbora direktora i CEO su razdvojene funkcije**
- **Tržišne transakcije** (npr. razvijeno tržište menadžera)
- **Menadžerski ugovori- kompencione šeme** (beneficije, pogodnosti, plata prema rezultatima rada, kratkoročni, dugoročni podsticaji, sl.)
- **Upravljanjem rizikom** (upravljanje rizikom može smanjiti agencijske troškove ako smanji rizik profitabilnih ulaganja, tj. uskladi preferencije (stepen averzije prema riziku) i interese menadžera i akcionara;
- **Prisutnost i jačanje institucionalnih investitora** u značajnoj mjeri utiče na ovaj problem

Menadžerski ugovori – ključna pitanja i komponente

1. Šta se plaća? (definisati metriku uspjeha- šta je poželjni rezultat)
2. Koliko se plaća? (model nagrađivanja- pozicija, performanse, investicije i sl.)
3. Kako se plaća? (Vremenski period i način plaćanja)

OSNOVNE KOMPONENTE KOMPENZACIONIH PAKETA- sistem nagrada za rezultate

Osnovna plata:

- primanja po osnovu pozicije i ekspertize
- promocija
- iskustvo

Razne beneficije i privilegije:

- Životno osiguranje
- Zdravstveno osiguranje za cijelu porodicu
- Službno prevozno sredstvo
- Kontinuirana edukacije i sl.

Kratkoročni podsticaji:

Bonus planovi zasnovani

na :

- dostizanje minimalnih performansi
- poboljšanje performansi,
- ostvarenje budžeta,
- poređenje sa drugim preduzećima

Diskrecioni bonus planovi

Dugoročni podsticaji:

- opcije na akcije (call option)
- planovi učešća u vlasništvu
- odloženi bonus planovi (deferred bonus planovi) i sl.

Teorija uslužnosti

- Odbacuje pretpostavke agencijske teorije
- Izvorište je u sociopsihološkom modelu ljudskog ponašanja koji pretpostavlja da menadžer radi za preduzeće i kolektiv;
- Usvaja koncept odgovornosti direktora;
- Predanost interesima organizacije i međusobno povjerenje su temelj uslužnog odnosa između principala i menadžera kao uslužitelja (engl, steward);
- Pristup zasnovan na dugoročnoj efikasnosti kroz samokontrolu

Uslužnost znači ponašati se u skladu s interesima preduzeća, odnosno svim interesno uticajnim grupama.

Menadžeri se ponašaju kao odgovorni upravnik imovinom kojom raspolažu.

Teorija uslužnosti- pretpostavke

- Postoji sklad između ciljeva menadžera i vlasnika;
- Odnos između principala i uslužitelja je zasnovan na **povjerenju**;
- Uslužni odnos postoji sve dok jedna strana ne iznevjeri ili pokuša da prevari drugu; tada taj odnos postaje tipični agencijski odnos.
- Kontrola menadžera može biti kontraproduktivna, zato što podcijenjuje orijentisanost uslužitelja ka interesima kompanije

Psihološki činioci koji utiču na motivaciju menadžera

- Izvor motivacije
- Identifikacija s preduzećem i
- Upotreba moći

Lična
promocija,
dostignuće,
rast
kompanije

Lična moć se koristi kao osnov za uticaj na druge, a ne institucionalna.

Kako se boriti sa mogućim rizicima:
-treninzi
-podsticanje zaposlenih
- Redizajn poslova kako bih ih učinili motivirajućim za rad i

Teorija uslužnosti

- Moć prolazi iz ekspertize i ličnog integriteta a ne zbog straha i poslovne funkcije.
- Na primjer:
  - Izvršni direktor (CEO) ima veliki autoritet i diskreciju. CEO je predsjednik odbora direktora.
  - Odbor direktora ima više savjetodavnu nego kontrolnu funkciju
  - Sastav odbora direktora : većina interni direktori

Agencijska teorija vs. Teorija uslužnosti

- Motivacija (ekonomski resursi tj. eksterni elementi vs. Lična zadovoljstva odnosno interni elementi)
- Identifikacija (mala vs. Velika identifikacija sa ciljevima organizacije)
- Upotreba moći (institucionalna vs. lična)
- Menadžment filozofija (kontrola vs. odgovornost)

Stakeholder teorija(Teorija interesnih grupa)

- Osnova stakeholder teorije jeste da je **svrha poslovanja kreiranje vrijednosti za različite stakhelodere.**(Freeman et al. 2010).
- Rad Freemana (1984) široko se smatra intelektualnim diskursom koji popularizira moderan koncept upravljanja interesnim grupama.
- Struktura organizacije predstavlja zbir različitih individualnih grupa sa različitim interesima i da poslovne odluke treba da uvažavaju ove interese.

Stakeholder teorija- pretpostavke

Koncept stakeholder teorije počiva na sljedećim pretpostavkama:

- Vlasnici nisu jedina interesna grupa u preduzeću;
- Poslovanja preduzeća može pozitivno i negativno da utiče na interesne grupe pa menadžeri imaju posebnu odgovornost da zadovolje interese **svih interesnih grupa**
- da menadžer ne treba da bude zastupnik jedino vlasnika, već da ima novu ulogu kroz upravljanje i balansiranje svih interesnih strana;
- Menadžer koji balansira interese različitih stakhelodera može obezbijediti pozitivne rezultate poslovanja

Stakeholder teorija

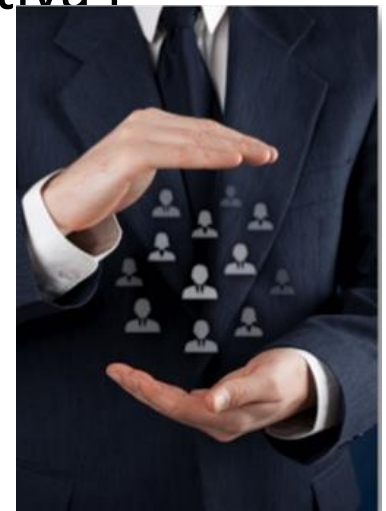
- Zagovara *korporativnu odgovornost preduzeća* čak i ako to znači i smanjenje dugoročnog profita kompanije;
- Odbor direktora je čuvar interesa svih interesnih grupa na način što osigurava da kompanija ili korporativna praksa uvažava principe održivosti
- Odbor direktora ima veće učešće nezavisnih direktora i predstavnika ostalih interesa (npr. Manjinskih akcionara, ili zaposlenih ili predstavnika banke i sl.)

Case study

Ko su moji stakeholderi?- **razmislite s kim svakodnevno poslujete**

- Klijenti
- Zaposleni
- Akcionari ili investitori
- Ugovarači
- Dobavljači
- Vlada (odobravanja planova, regulativa zaštite na radu, zaštite životne sredine itd.)
- Industrija ili grana (konkurenti, granska regulativa i odobrenja itd.)
- sindikati
- Javnost
- Gradjani

Stakeholder je neko ko je ili može biti pogođen vašim poslovanjem. To može biti osoba, grupa ili druga organizacija i oni mogu ili pozitivno ili negativno uticati na vas.

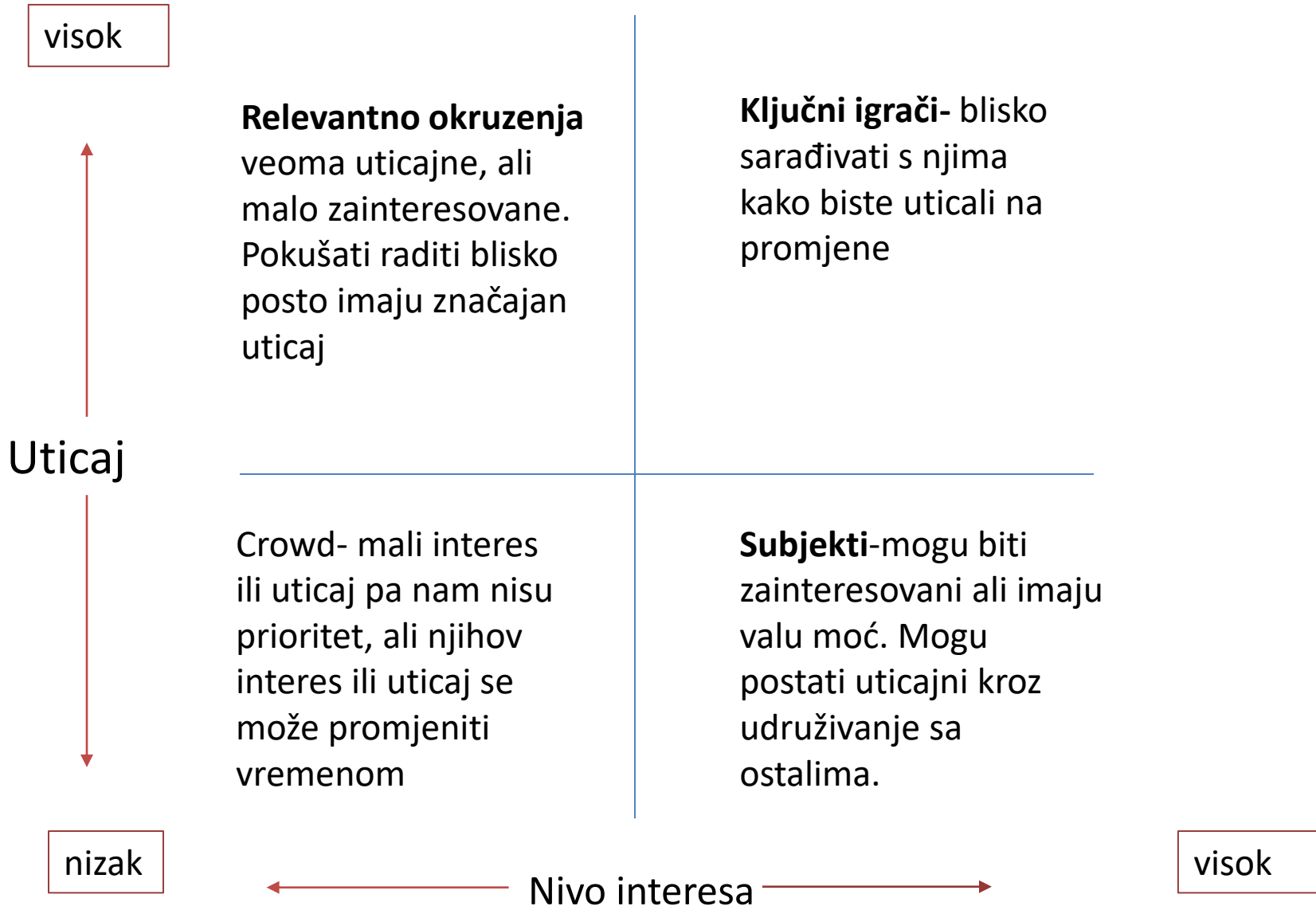
Stakeholder Map – Primary & Secondary

Analiza stakeholdera

Stakeholder	Interesi stakeholdera	Procjena njihovog uticaja	Potencijalna strategija

Interes/Uticaj matrica

Identifikovanje ključnih igrača:

- Na osnovu njihove odgovornosti:
  - Ko finansira projekat?
  - Ko prisvaja profit?
  - Ko je ključan za odnos sa krajnjim korisnicima usluga ili proizvoda?
  - Ko je rukovodilac projekta?
  - Ko obezbeđuje resurse: ljude i opremu?
  - Ko ce imati najveći interes od realizacije projekta?

Interes/Uticaj matrica

Model uključivanja interesnih grupa

REAKTIVAN
Kompanija jedino djeluje kada je primorana da saradjuje

PROAKTIVAN
Kompanija se trudi da uvaži interese stakeholdra

NEAKTIVAN
Kompanija ignoriše zahtjeve stakeholdera

INTERAKTIVAN
Kompanija aktivno saradjuje na kontinuiranoj osnovi -kroz uvažavanje interesa, otvorenosti za saradnju i povjerenja

"As soon as he said 'money isn't everything' I knew we were in trouble."

Novinari i korporativno upravljanje

- Aleksej Navaljni, ruski aktivista, pravnik i bloger, kupio je nekoliko akcija u nekoliko najvećih preduzeća u zemlji i počeo da istražuje način njihovog poslovanja. Otkrio je da je OAO Transneft, ruski operater naftovoda sa monopolom, dao 112 miliona američkih dolara u dobrotvorne svrhe 2009. godine, gotovo osam puta više od iznosa dividende koja je isplaćena investitorima..... Detalje mozete procitati :

<https://www.newyorker.com/magazine/2011/04/04/net-impact>